

Kommunstyrelsen

Yttrande – Remiss Godemän och förvaltare - en översyn dnr SOU 2021:36

Justitiedepartementet har inbjudit Örebro kommun att lämna yttrande över remiss ”Remiss Godemän och förvaltare - en översyn dnr SOU 2021:36”. Förlängd svarstid är beviljad till 12 oktober 2021.

Det finns ett behov av förändringar i ställföreträdersystemet. Flera av förslagen i utredningen syftar till att ge huvudmännen ett bättre stöd och en stärkt ställning.

Örebro kommun ställer sig bakom förslaget men lämnar några synpunkter nedan.

Övergripande synpunkter

I utredningen framkommer att lagändringarna kommer att innebära kostnadsökningar för kommunerna och att det ska finansieras med ökat generellt statsbidrag till kommunerna. Det är svårt att överblicka de kommande kostnadsökningarna i form av den kommande ökade digitaliseringen och resursförstärkningarna som kommer att behövas för att kunna matcha flera av förslagen i utredningen. Det är därför viktigt att ta höjd för kostnadsökningar.

Specifika synpunkter

5. Huvudman i fokus – några frågor om huvudmannens vilja och välbefinnande (s. 197)

5.5 Övervägande och förslag (s. 203)

Förslaget är bra och nödvändigt med ännu mer förtydligande än det som står i lagen idag att huvudmannen och dennes vilja alltid ska vara i fokus. Huvudmannens egen vilja ska alltid beaktas och det ska inte finnas utrymme för andra tolkningar. I utredningen framkommer att man är medveten om att huvudmannen många gånger antingen inte har möjlighet att uttrycka sin vilja eller har svårigheter med att uttrycka sin vilja. Denna problematik bedöms inte att lösas genom förslaget att ställföreträderen ska beakta huvudmannens förmodade inställning, vilket utredningen själv kommenterar såhär: ”En problematik med en sådan ordning består i att det ibland är svårt eller omöjligt för huvudmannen att ge uttryck för sin vilja och att det kan vara svårt för ställföreträderen att förstå vad huvudmannen vill.” Även med detta i åtanke bör det dock ankomma på ställföreträderen att så långt som möjligt försöka sätta sig in i vilken huvudmannens egen vilja eller inställning är. En annan problematik består i att huvudmannens vilja inte alltid är förenlig med hans eller hennes bästa. Huvudmannens vilja bör därför inte vara ensamt utslagsgivande utan ställföreträderen ska liksom i dag alltid handla på det sätt som bäst gagnar huvudmannen. Örebro kommun föreslår sammanfattningsvis ett tillägg i 12 kap. 3 § som innebär att ställföreträdare ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning när uppdraget utförs.”

I lagkommentaren till 12 kap. 3 § på s. 545 anges att ”Bestämmelsen gäller alltså även när den enskilde inte har förmåga att bilda sig en uppfattning eller är ur stånd att ge uttryck för sin mening. Ofta måste den gode mannen eller förvaltaren stödja en huvudman med begränsade förmågor så att han eller hon kan bilda sig en uppfattning i frågan. Det är i första hand den uttryckta viljan som ska beaktas. Om den enskilde inte har förmåga att ge uttryck för sin mening ska ställföreträderen försöka bilda sig en uppfattning om hur den enskilde skulle ha ställt sig om han eller hon hade haft sådan förmåga, eller själv agerat om han eller hon haft tillräckliga fysiska och psykiska resurser.”

Tillägget i 12 kap. 3 § FB bringar sannolikt inte någon klarhet i hur uppdraget bäst utförs, utan det kommer även i fortsättningen att vara svårt för såväl huvudman, ställföreträdare som andra aktörer att veta vems vilja som faktiskt styr de olika besluten som ska fattas. Det bör dessutom tilläggas att det är

en svår uppgift att avgöra vad någons ”förmodade inställning” är, särskilt för en nytillträdd ställföreträdare som inte känner huvudmannen sedan tidigare. Det ställer höga krav på den som förordnas som god man eller förvaltare. Om den föreslagna obligatoriska introduktionsutbildningen för ställföreträdare kan underlätta dennes uppdrag återstår att se, men det hade varit önskvärt om utredningen hade gett ett mer utförligt förslag på vad som ska beaktas vid avgörandet av just denna ”förmodade inställning”.

6. Huvudmannens och de anhörigas insyn i ställföreträdarens verksamhet (s. 207)

Bra enligt förslag.

7. Skyddet om känsliga uppgifter om huvudmannen (s. 217)

Bra enligt förslag.

8. Huvudmannens möjligheter att få information och stöd från överförmyndaren (s. 225)

Bra enligt förslag.

9. Klagomål mot ställföreträdare (s. 233)

9.6.1 Möjligheterna att framställa klagomål ska synliggöras (s. 237)

Bra förslag men frågan som väcks är hur överförmyndaren ska nå ut med information till de huvudmän som inte uppfattar vad saken gäller? Kan kommunala verksamheter och olika boendeformer åläggas att hjälpa de huvudmän som har kognitiva svårigheter? Enligt utredningen ska överförmyndaren förpliktas till att göra utförligare utredningar samt få möjligheten att utföra grundligare utredningar kring klagomål. Här behöver hänsyn tas till att detta kommer kräva mer tid och resurser.

10. Huvudmannens möjligheter att få ersättning för ekonomisk skada (s. 248)

Bra förslag att överförmyndaren ska vara skyldig att polisanmäla.

Försäkringsfrågan för ställföreträdare är också central och behöver ses över.

11. Ställföreträdarens uppdrag - och ramarna för det (s.257)

Det är intressant att modernisera begreppen. Det finns idag många åsikter om detta och begreppen är otidsenliga och svårbegripliga både för huvudman och ställföreträdare. Detta skapar missnöje och att olika myndigheter försätter ställföreträdare i ett gränsland där huvudmannens möjligheter att få stödinsatser ibland faller mellan stolarna.

12. Utbildning för ställföreträdare (s. 271)

Bra enligt förslag. Fördjupade utbildningskurser är nödvändigt.

13. Stöd till ställföreträdare (s. 281)

Stöd till ställföreträdare behövs i stor utsträckning och i ett tidigt skede. Det behövs också kontinuerlig påfyllning av kunskap under uppdragstiden. Ställföreträdare behöver även hjälp med redovisningsfrågor och inte enbart hjälp med juridiska frågor.

Att få stöd i att ta fram nationella utbildningar och allmänna råd är bra då det idag kan se olika ut utifrån kommunens ekonomiska förutsättningar. När budgetramarna fördelas behöver överförmyndarnämnden få stöd i att ekonomiska resurser avsätts så att de olika utbildningsinsatserna kan genomföras utifrån att de behöver prioriteras. Att anordna och kvalitetssäkra utbildningsinsatser är kostsamt och där kan olika aktörer behöva tas in både från professionen själv men också från till exempel olika utbildningsbolag.

14. När ställföreträdaren vill avsluta sitt uppdrag och när ställföreträdaren avlider (s. 289)

Det är ett bra förslag att överförmyndaren ska agera snabbt. Dock kan det innebära svårigheter för överförmyndaren eftersom det ibland är svårt att rekrytera nya ställföreträdare, inte minst till de komplicerade ärendena. Det behövs fler förvaltarenheter och det ska finnas möjligheter att andra aktörer kan erbjuda ställföreträdartjänster. En ställföreträdare ska omedelbart bytas ut vid begäran om entledigande med fokus på huvudmannens bästa i centrum. Tyvärr är det komplicerat idag då det är en brist på ställföreträdare som är beredda att ta ett ideellt uppdrag. Det här behöver ses över och också ha någon form av riktlinje för hur många uppdrag som en ställföreträdare uppskattas kunna hantera samtidigt.

15. Professionella ställföreträdare (s. 297)

För huvudmannens bästa är det bra att överförmyndaren ska kunna förordna en ställföreträdare så fort som möjligt.

16. Ställföreträdarens redovisning och överförmyndarens tillsyn (s. 313)

Någon form av enkel slutberättelse skulle underlätta för ställföreträdaren att redovisa i sin årsberättelse. Många ställföreträdare påpekar att man inte tagit hänsyn till det arbete de utfört under året. Vidare berättar ställföreträdare ibland att man inte känner sig sedd av överförmyndaren i det viktiga uppdrag man har eller har haft. Att koppla det till nya begrepp skulle underlätta och att man som ställföreträdare kunde beskriva viktiga händelser under året som man som ställföreträdare stöttat huvudmannen i dennes livsföring och utveckling. Har man som ställföreträdaren genom andra myndigheters försorg hjälpt sin huvudman till exempel att få tillgång till de rättigheter som huvudmannen borde få. Har ställföreträdaren fått överklaga dessa beslut för att i nästa instans kanske få rätt? Möjligheten att besluta om en förenklade årsräkning ska finnas kvar och det är bra.

16.5.3 Ökade befogenheter för överförmyndaren (s. 325)

Samtliga punkter i förslaget underlättar för överförmyndaren att lättare utöva tillsynen över ställföreträdarens verksamhet.

17. Granskning inom rimlig tid (s. 329)

Bra enligt förslag.

17.5.2 En tidsgräns för granskningen ska införas (s. 334)

Förslaget är bra och det gäller egentligen samma regler även idag. Förslaget ställer krav på att överförmyndaren ska behöva öka de befintliga resurserna, såsom för både personella kostnader och kostnader för utveckling av funktionella verksamhetssystem och e-tjänster, vilket är kostsam för kommunerna.

18. Arvode och kostnadsersättning till ställföreträdare (s. 337)

Arvodess frågan är komplicerad och låga arvoden medverkar till svårigheter med att rekrytera ställföreträdare till de huvudmän där det inte finns någon ”personlig” koppling. Ett ställföreträdarskap pågår ofta under många år och ibland livslångt för huvudmannen. Vilket ibland medför många begäran om entledigande i samma ärenden, där förutom tidsbrist från ställföreträdarens sida uppges men också besvikelse från ställföreträdarnas sida med lågt arvode. Detta gör att man avsäger sitt uppdrag och engagerar sig till exempel i en förening istället.

19. Kompetens och kvalitet i överförmyndarverksamheten (s. 345)

Bra enligt förslag.

21 Delegering av beslutanderätt (s. 369)

Bra enligt förslag.

22 En ökad beslutanderätt för överförmyndaren (s. 375)

Det är ett bra förslag att man ”professionaliserar” överförmyndarhandläggare men det medför också att personella resurser behöver tillsättas och kostnaden behöver kompenseras kommunerna.

23. Ett centralt organ (s. 391)

En gemensam Länsstyrelse bör fortsättningsvis ansvara för den löpande tillsynen och det är bra att det i nuläget inte sker några förändringar över tillsynsverktyg eller sanktionsmöjligheter.

Ett centralt organ behövs och en gemensam Länsstyrelse kan vara ett sådant organ att bära huvudansvaret.

23.10.3 En ny statlig myndighet ska inrättas (s. 409)

Det finns fördelar med en statlig myndighet som ansvarar för helheten med ett övergripande ansvar - såsom utbildningsinsatser, samverka med intresseorganisationer, alternativ 3.

24 Statistik (s. 417)

Det är ett bra förslag att kräva statistiker i kommunen för att stödja överförmyndarnämnden i framtagandet av statistikuppgifter. Extra personella resurser som behöver tillsättas kommer ge ökade kostnader för kommunerna. Detta behöver kompenseras kommunerna.

25. Ett nationellt Ställföreträdarregister (s. 427)**25.7.1 Ett nationellt ställföreträdarregister ska inrättas (s. 437)**

Det är ett bra förslag som möjliggör för överförmyndaren att säkerställa huvudmannens säkerhet och bättre rekryteringar. Det är också bra att man i utredningen föreslår att det ska tydliggöras vem överförmyndaren eller andra myndigheter ska vända sig till för att få information om ställföreträdare.

25.7.4 Överförmyndarens register bör finnas kvar men skyldigheten att utfärda registerutdrag ska tas bort (s. 442)

Bra enligt förslag.

25.7.6 Registeransvarig myndighet (s. 443)

Hela förslaget olik delar behöver beaktas för att få genomslag.

26. Frågor om digitalisering (s. 447)

Hela kapitlet med de olika förslagen är framtidsfrågor som behöver prioriteras för att huvudmannen ska kunna ta del av samhället och känna sig inkluderad och för att underlätta för ställföreträdaren i dess uppdrag.

26.5.4 Digitala framtidsfullmakter (s. 462)

Bra enligt förslag.

27. Ställföreträdare för ensamkommande barn (s. 469)

Bra enligt förslag.